

Branch of Ukrainian Studies
of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

SPHERES OF CULTURE

Volume XVI

Lublin 2017

Editor-in-Chief:

Prof. Ihor Nabytovych
(Maria Curie-Sklodowska University, Poland),

Editorial Board:

Prof. Leonid Rudnytzky (La Salle University in Philadelphia, USA)
Prof. Arnold McMillan (University of London, Great Britain),
Prof. Siarhey Kavalou (Maria Curie-Sklodowska University, Poland),
Prof. Witold Kowalczyk (Maria Curie-Sklodowska University, Poland),
Prof. Volodymyr Antofiychuk (Chernivtsi National University, Ukraine)
Prof. Vyacheslav Rahoysa (Belarusian National University in Minsk, Belarus'),
Prof. Mihas' Tychyna (Belarusian National Academy of Science, Belarus'),
Prof. Ivan Monolatiy (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine)
Prof. Ihor Sribnyak (Borys Hrinchenko Kyiv University, Ukraine),
Prof. Teresa Chynczewska-Hennel (University of Bialystok, Poland),
Prof. Agnieszka Korniejenko (Jagellonian University, Poland),
Prof. Valentyna Sobol (University of Warsaw, Poland),
Prof. Yuriy Peleshenko (Ukrainian National Academy of Science, Ukraine)
Head, Editorial Office Iryna Nabytovych

Scientific Reviewers of Volume XVI:**History and Cultural Studies**

Prof., Dr hab. Maryna Paliyenko, Ukraine
Prof., Dr hab. Serhiy Sehedra, Poland
Prof., Dr hab. Vitalii Telvak, Ukraine

Political Science

Prof., Dr hab. Ivan Monolatiy, Ukraine
Prof., Dr hab. Arkadyush Adamczyk, Poland

Philological Science

Philology, Social and Media Communication
Prof., Dr hab. Oleksandr Aleksandrov, Ukraine
Prof., Dr hab. Stefan Kozak, Poland
Prof., Dr hab. Yaroslav Polishchuk, Ukraine
Prof., Dr hab. Petro Mats'kiv, Ukraine
Prof., Dr hab. Oleh Tyshchenko, Poland

Language Editing: English (*Iryna Nabytovych*), Polish (*Lubomyr Puszak*), Ukrainian (*Dzvenyslava Nabytovych*), Belarusian (*Siarhey Kavalou*), German (*Tetiana Monolatiy*)

PERMISSION TO REPRINT. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical photocopy, recording, or otherwise without prior written consent of the Editor-in-Chief. The editors assume no responsibility for statements of fact or opinion made by contributors.

ISSN 2300-1062 (print)
ISSN 2353-7841 (online)

Copyright © 2017 by the Branch of Ukrainian Studies of UMCS & Ihor Nabytovych
Lublin 20-0431, pl. Marii Curie-Skłodowskiej, 4 / 433, Poland
www.spheresofculture.umcs.lublin.pl

All rights reserved

Printed by *Ingvarr*, Lublin, Poland

CONTENTS

Philology

Oleh Shalata. Spiritual Ideal in Ukrainian and English Post-Victorian Imaginative Literature: Father Nestor vs Father Brown	16
Tetiana Doniy. Postmodernism in Ukraine: Trends and Tendencies	28
Olexander Onyshchenko. Partextuality – A Means of Author’s Interpretation of the Socium	35
Nadiya Havryliuk. Visual Poetry: History and Modernity	43
Taisa Litvynchuk. Medieval City in Ukrainian Literary Studies: Theoretical Aspects	51
Yevhen Dzhydzhora. Mineya in the Corps of Kyivan Rus’ Hymnographic Collection 10 th – 13 th Centuries	60
Olena Shcherbak. The Subject of Womenhood in the Works of Stanislaus Orzechowski <i>About the Turkish Threat</i> and <i>Edification Words to King Zygmunt II August</i>	70
Tetiana Turchyna. Topic of the Existing World in the Didactic Gospel of Kyrylo Tranquilion Stavrovetskyi	80
Olha Dubyna. Book as a Symbol in the Collections of the Marian Narratives by Afanasii Kalnofoyskyi, Ioanykyi Galiatovskyi and Danylo (Dymytriy) Tuptalo	89
Olena Ruda. Poetic Collection of Lazar Baranovych’s <i>Żywoty Świątych</i> (1670) and Hagiographical Songs of <i>Bohohlasnyk</i> (1791): Comparative Analysis	98
Rostyslav Chopyk. “The Same Principle of Affinity (Srodnist’)” (Reception Issues of the Main Idea in the Hryhoriy Skovoroda’s Philosophy)	109
Hennadiy Noha. Letters of Hryhoriy Skovoroda to Mykhaylo Kovalynskyi: Philosophy as Everyday Life	118
Borys Bunchuk, Tetiana Nykyforuk. Genesis of Poetry of Sydir Vorobkevych: Taras Shevchenko Influence	134
Yaroslava Muravetska. Intermedial Means of Visualizing in the Story <i>Kaidash’s Family</i>	144
Tetiana Sandrovyich. Borys Hrinchenko and Ukrainian Theatre on the Base of Public Education	153
Halyna Stupnytska. The Discourse of Personality in Ivan Karpenko-Karyi’s Works (The Evolution of Character on the Basis of the Comedy <i>The Sea of Life</i>)	160

Volodymyr Mykytiuk. “Pro foro externo”: Franko’s Concretizations of the Image of Ukrainian-Galician Intellectual	166
Olha Shostak. “Emigrational” Text of Ivan Franko: Theory and Practice	180
Oleh Voitkiv. Psychological Dimensions of Love Triangle in Ivan Franko’s Novel <i>Lelum and Polelum</i>	190
Vasyl’ Budnyi. Ukrainian Modern in the Literature-Critical Reception of Mykhailo Hrushevskyy	199
Andriy Pecharskyi. Art – Life or Life as Creativity (On Material of Short Prose by Ukrainian Classics of First Decades of the 20 th Century)	207
Iryna Rozdolska. Volodymyr Gadzinskyi – a Writer from the Legion of the Ukrainian Sich Riflemen	214
Kateryna Yanchytska. Role of Micro-Images and Symbolic Details in the Expressionist Novel <i>Eyes</i> by Mykola Matiyev-Melnyk	225
Nataliya Vusatiuk. Mykola Zerov’s Unknown Histories of Literature	230
Liudmyla Skoryna. Poetry of Mykola Zerov: Art Dimensions of Paratext	239
Ludmyla Dzhyhun. Continuous and Discrete Composition in the Immigrant Memorial Literature	247
Valentyna Kryshchuk. Epistolary of Ukrainian Emigration as a Scientific Problem	254
Olha Teterina. Creative work of Yevhen Malaniuk in Interpretation of Volodymyr Derzhavyn as a Comparatist	263
Ihor Vasylyshyn. The Concept of “Foreign Country” in the Emigration Lyrics of Mykhailo Sytnyk (Period of “Second Emigration”)	272
Svitlana Pidopryhora. Experimental Poetics of Ihor Kostetsky’s Prose Works: Intermedial Aspect	279
Nataliya Peleshenko. Reception of Ukrainian Baroque Theater in Olexandr Ilchenko’s Novel <i>Cossacks Never Die, or Mamai and Borrowed Woman</i>	288
Dmytro Semchyshyn. Meter and Rhythmic Peculiarities of Early Versification of Mykola Vinhranovskyy	299
Marta Ponomarenko. Publishing Repertoire of Vasyl Stefanyk Lviv Scientific Library (1940 – 1990): Evolution of Ideological Paradigm	307
Halyna Bokshan. The Mythologem of the Boundary in Halyna Pahutiak’s Mystery <i>Bitter Lands</i>	316

Olena Fedosiy. Speech Constructions of Short Stories of Liudmyla Tarnashynska	324
Kateryna Devdera. Shamanism as a Literary Practice (The Poem <i>He</i> by Oleh Lysheha as an Origin Myth)	329
Olha Bashkyrova. The Discourse of the Populism in Modern Ukrainian Novels	335
Khrystyna Rutar. Places of Memory in the Novel <i>Museum of Abandoned Secrets</i> by Oksana Zabuzhko	345
Bohdana Romantsova. The Unbearable Cruelty of Being: <i>In the Penal Colony</i> by Franz Kafka in the Light of Postcolonial Studies	354
Andriy Savyuk. Psychoanalytical Discourse of Multiculturalism in the Prose Works by Leopold von Sazher-Mazoch	361
Kateryna Hodik. Death as Salvation of Society, Captured by Devilry (On Examples of Works of Andriei Platonov, Mikhail Bulgakov, Todos' Os'machka)	370
Yuliya Herasymenko. Description Tradition of Roxolana's Image and its Rethinking in Alain Paris Novel <i>The Last Suleiman's Dream</i>	376
Nina Illinska. Interpretation of the Medieval Legend about the Ratcatcher in Andrzej Zaniewski's Prose (<i>Rat</i> and <i>Shade of the Ratcatcher</i>)	384
Yulia Pavlenko. The Extime Diary's Poetics of Fictional Subject (On the Material of Daniel Pennac's Novel <i>Diary of a Body</i>)	392
Mariya Tretevykh. Individual Memory in the Novel of Uwe Timm's <i>In My Brother's Shadow</i>	399
Dmytro Drozdovskyi. Criticism of Political Discourse and Social Insufficiency in Ian McEwan's <i>The Child in Time</i>	406
Chrystyna Stetsyk, Tetiana Chukhlib. Dialecticisms in Artistic Text: Functional-Stylistic Aspect	415
Mariana Kaniuk. Ukrainian Phraseological Units with "Water" Component as a Fragment of Linguistic View of the World	423
Yuriy Hrytsevych. Plurality Paradigm of Nouns in the Folklore Texts	430
Natalia Kobchenko. The Peculiarity of the Syntactic Connection in the Sentences Including Generalizing Components	438
Nataliya Rula. Opposite Sentences as Semantic-Syntactical Variety of Complex Constructions in Contemporary Ukrainian Language	446
Ivanna Vakaliuk. Functional-Semantic Peculiarities Verbs of Distributive Action in Modern Ukrainian Literary Language	454

Valentyna Kal'ko. Metaphoric Integration of the Domains <i>Bird</i> → <i>Human</i> in the Ukrainian Proverbs	463
Olha Ilyk. Idiolect of Ivan Franko in the Framework of Discourse Words (Based on the Text Corpus of Discourse Words of Short Prose Fiction of Franko)	472
Tetiana Botvyn. Somatic Vocabulary in the Ukrainian Translations of the Bible in the 19 th – 20 th Centuries: a Semantic and Cultural Aspects	480

History

Leonid Zalizniak. Origin of Ukrainians from Positions of Modern Ethnology	488
Yuriy Fihurnyi. Ukrainian Ethnic, State-Building, National-Building and Ethnicultural Processes: Problem Solving	496
Nazar Radetsky. Problems of Development of Arts in the Letters to Józef Ossoliński	504
Aliona Yakubets. Fashion and Clothing as Important Factors of Everyday Life of People of Soviet Ukraine in 1950 – 1960 ^s and as Object of Satire (According to the Publications of the “Perets” Magazine)	513
Liliya Huliovata. Cooperation of Historical Faculty of Lviv University and Scientific Community of Poland in 2000 – 2010 ^s : the Main Trends	521

Politology

Stepan Vovkanych. It is Time to Mobilize Synergies of Ukraine and the World to Combat Global Threats of Hybridization	530
---	-----

Cultural Studies

Ivan Kuzminskyi. History of Singing in the “Ruthenian” Churches of the Przemyśl Eparchy in the Early Modern Era	536
Oksana Faryna. The Phenomenon of Galician Artistic Culture in the Context of Cooperation of Greek Catholic Clergy of Eastern Galicia with Famous Artists (1921 – 1946)	544
Ruslana Demchuk. Structuring the “Sacral Axis” in the Architectural Landscape of Kyiv (From the Modern Age)	556
Olena Katsalap. Zoya Hayday’s Singing and Performing Activity During World War II (1941 – 1945)	564
Ruslana Kalyn. Personality in Modern Vocal World: Phenomenon of Oksana Krovvytska	572

- Maryna Rudyk.** Genres Concept in the Piano Works of Ukrainian Composers of the End of the 20th Century 581
- Anastasia Kravchenko.** Cultural and Semiological Paradigm of Modern Musicology: the Vectors of Polymethodology 588
- Iryna Matolich.** Analysis of Dissertations of Art Studies (Specialty 17.00.05) for the Period of 1991 – 2010 595
- Olena Ilchuk, Nina Petruk.** Role of Multisensor Marketing in Formation of Tourist Attraction of Cultural Objects of Western Ukraine 602
- Mykhaylo Badetskyi.** Essence, structure and basic functions of physical education of students in Ukraine in the 90 years of 20th – the beginning of the 21th century 610

Social and Media Communication

- Olena Kiryanova.** Role of Summer Christian Camps as a Social Communicator Among Schoolchildren and Students 618

Reviews

- Metaphors of Text Batalies
Ihor Isichenko, archbishop, *War of Baroque metaphors. "Syone" of Petro Mohyla vs "Spyglass" of Kasian Sakovych* [In the Ukrainian language], Kharkiv: Akta 2017, 348 pp.
(**Olena Matushek**) 626
- Taras Shevchenko's artistic prose: between the Orient and the Occident
Oleksandr Boron, *Heritage of Kobzar Darmohray* [In the Ukrainian language], Kyiv: Krytyka 2017, 496 pp.
(**Ihor Nabytovych**) 629
- Pedagogical Concepts of Ivan Franko
Volodymyr Mykytiuk, *Pedagogical Concepts of Ivan Franko (Theory and Methodology of Literature Teaching)* [In the Ukrainian language], Lviv: Lviv Ivan Franko National University 2017, 408 pp.
(**Olena Kvas**) 633
- From the Position of Modern Ivan Franko's Studies
Stepan Khorob, *Drama – My Old Passion... (The Dramaturgy and Theatre of Ivan Franko)* [In the Ukrainian language], Ivano-Frankivsk 2016, 268 pp.
(**Roman Kozlov**) 638
- Revival or Collaboration? Notes on a Book by Svitlana Maksymenko
Svitlana Maksymenko, *Ukrainian Theater in Lviv in a Period of the German Occupation (1941 – 1944)* [In the Ukrainian language], Lviv: Ivan Franko Lviv University 2015, 328 pp.
(**Anna Korzeniowska-Bihun**) 644

CONTENTS

Philology

Oleh Shalata. Spiritual Ideal in Ukrainian and English Post-Victorian Imaginative Literature: Father Nestor vs Father Brown	16
Tetiana Doniy. Postmodernism in Ukraine: Trends and Tendencies	28
Олександр Онищенко. Паратекстуальність – засіб авторської інтерпретації соціуму	35
Надія Гаврилюк. Візуальна поезія: історія та сучасність	43
Таїса Літвинчук. Середньовічне місто в українському літературознавстві: теоретичні аспекти	51
Євген Джиджора. Мінея у корпусі киеворуських гимнографічних збірок XI – XIII століть	60
Олена Щербак. Тема жіноцтва у творах Станіслава Оріховського <i>Про турецьку загрозу і Непучування королеві Сигізмундові Августові</i>	70
Тетяна Турчина. Топіка земного світу в <i>Євангелії учительному</i> Кирила Транквіліона Ставровецького	80
Ольга Дубина. Книга як символ у збірках богородичних оповідань Афанасія Кальнофойського, Іоанікія Галятовського і Данила (Димитрія) Туптала	89
Олена Руда. Поетична збірка Лазаря Барановича <i>Żywoty świętych</i> (1670) та житійні пісні <i>Богогласника</i> (1791): компаративний аналіз	98
Ростислав Чопик. “Той самий принцип сродности” (до питання рецепції чільної ідеї філософії Григорія Сковороди)	109
Геннадій Нога. Листи Григорія Сковороди до Михайла Ковалинського: філософія як повсякденність	118
Борис Бунчук, Тетяна Никифорук. Про генезу віршованих творів Сидора Воробкевича: вплив Тараса Шевченка	134
Ярослава Муравецька. Інтермедіяльні засоби візуалізації повісті <i>Кайдашева сім'я</i>	144
Тетяна Сандрович. Борис Грінченко та український театр на ниві народної просвіти	153
Галина Ступницька. Дискурс особистості у творчості Івана Карпенка-Карого (еволюція характеру на прикладі комедії <i>Житейське море</i>)	160

Володимир Микитюк. “Pro foro externo”: Франкові конкретизації образу українсько-галицького інтелектуала	166
Ольга Шостак. “Еміграційний” текст Івана Франка: теорія і практика	180
Олег Войтків. Психологічні виміри любовного трикутника в романі Івана Франка <i>Лель і Полель</i>	190
Василь Будний. Український Модерн у літературно-критичній рецепції Михайла Грушевського	199
Андрій Печарський. Мистецтво – життя або життя як творчість (на матеріалі малої прози українських клясиків перших десятиліть ХХ століття)	207
Ірина Роздольська. Володимир Гадзінський – письменник із легіону Українських Січових Стрільців	214
Катерина Янчицька. Роль мікрообразів і символічних деталей в експресіоністичній новелі Миколи Матієва-Мельника <i>Очі</i>	225
Наталія Вусатюк. Невідомі історії літератури Миколи Зерова	230
Людмила Скорина. Поезія Миколи Зерова: художні виміри паратексту	239
Людмила Джигун. Безперервна та дискретна композиція у еміграційній мемуарній літературі	247
Валентина Кришук. Епістолярій української еміграції як наукова проблема	254
Ольга Тетеріна. Творчість Євгена Маланюка в інтерпретації Володимира Державина як компаративіста	263
Ігор Васишин. Концепт “чужина” в еміграційній ліриці Михайла Ситника (період “другої еміграції”)	272
Світлана Підпригора. Експериментальна поетика прози Ігоря Костецького: інтермедіальний аспект	279
Наталія Пелешенко. Рецепція українського барокового театру в романі Олександра Ільченка <i>Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і чужа молодиця</i>	288
Дмитро Семчишин. Метричні та ритмічні особливості юнацьких віршів Миколи Вінграновського	299
Марта Пономаренко. Видавничий репертуар Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника (1940 – 1990): еволюція ідеологічної парадигми	307
Галина Бокшань. Мітологема межі в містерії Галини Пагутяк <i>Гіркі землі</i>	316

Olena Fedosiy. Speech Constructions of Short Stories of Liudmyla Tarnashynska	324
Катерина Девдера. Шаманізм як літературна практика (Інтерпретація поезії <i>Vin</i> Олега Лишеги як міту про походження)	329
Ольга Башкирова. Дискурс народництва в сучасній українській романістиці	335
Христина Рутар. Місця пам'яті у романі Оксани Забужко <i>Музей покинутих секретів</i>	345
Bohdana Romantsova. The Unbearable Cruelty of Being: <i>In the Penal Colony</i> by Franz Kafka in the Light of Postcolonial Studies	354
Андрій Сав'юк. Психоаналітичний дискурс мультикультуралізму у прозі Леопольда фон Захер-Мазоха	361
Катерина Годік. Смерть як спасіння з суспільства, охопленого бісівщиною (на прикладі творів Андрея Платонова, Міхаїла Булгакова, Тодося Осмачки)	370
Юлія Герасименко. Традиція змалювання образу Роксоляни та його переосмислення в романі Алена Паріса <i>Останній сон Сулеймана</i>	376
Ніна Ільїнська. Інтерпретація середньовічної легенди про Щуролова у прозі Андржея Занєвського (<i>Щур і Тінь Щуролова</i>)	384
Юлія Павленко. Поетика екстимного щоденника у сучасному варіанті письма про себе фікційного суб'єкта (на матеріалі роману Данієля Пенака <i>Щоденник одного тіла</i>)	392
Марія Третєвич. Індивідуальна пам'ять у романі Уве Тімма <i>На прикладі мого брата</i>	399
Дмитро Дроздовський. Критика політичного дискурсу та соціальної несправедливості у романі <i>Дитина в часі</i> Ієна Мак'юєна	406
Христина Стецик, Тетяна Чухліб. Діалектизми в художньому тексті: функціонально-стилістичний аспект	415
Мар'яна Канюк. Українські фразеологізми з компонентом "вода" як фрагмент мовної картини світу	423
Юрій Грицевич. Множинна парадигма іменників у фольклорних текстах із Західного Полісся	430
Наталія Кобченко. Специфіка синтаксичного зв'язку у реченнях із узагальнювальними компонентами	438
Наталія Рула. Протиставні речення як семантико-синтаксичний різновид складносурядних конструкцій у сучасній українській мові	446
Іванна Вакалюк. Функціонально-семантичні особливості дієслів дистрибутивної дії в сучасній українській літературній мові	454

- Валентина Калько.** Метафорична інтеграція доменів *птаха* → *людина* в українських прислів'ях 463
- Ольга Ілик.** Ідіолект Івана Франка крізь призму дискурсивних слів (на матеріалі корпусу дискурсивних слів Франкової малої прози) 472
- Тетяна Ботвин.** Соматизми в українських перекладах Біблії XIX – XX століть: семантичний та культурологічний аспекти 480

History

- Леонід Залізняк.** Походження українців із позицій сучасної етнології 488
- Юрій Фігурний.** Українські етнічні, державотворчі, націєтворчі та етнокультурні процеси: постановка проблеми 496
- Назар Радецький.** Проблеми розвитку гуманітарних наук у листах до Юзефа Оссолінського 504
- Альона Якубець.** Мода та одяг як важливі чинники повсякдення жителів Советської України у 1950 – 1960-х роках та об'єкт сатири (За публікаціями журналу “Перець”) 513
- Лілія Гульовата.** Співпраця історичного факультету Львівського університету з науковим середовищем Польщі у 2000 – 2010-х роках: головні тенденції 521

Politology

- Степан Вовканич.** Час мобілізувати синергію України та світу на боротьбу з загрозами глобальної гібридизації 530

Cultural Studies

- Іван Кузьмінський.** Історія співу у “руських” церквах Перемишльської єпархії у ранньомодерний час 536
- Оксана Фарина.** Феномен галицької художньої культури у контексті співпраці греко-католицького духовенства Східної Галичини з відомими мистцями (1921 – 1946) 544
- Руслана Демчук.** Структурування “сакральної осі” в архітектурному ландшафті Києва (від доби Модерну) 556
- Олена Кацалап.** Вокально-виконавська творчість Зої Гайдай під час Другої світової війни (1941 – 1945) 564

Руслана Калин. Особистість у сучасному вокальному світі: феномен Оксани Кривицької	572
Рудик Марина. Жанрові концепції у фортепіанній творчості українських композиторів кінця ХХ століття	581
Анастасія Кравченко. Культурсеміологічна парадигма сучасного музикознавства: вектори поліметодології	588
Ірина Матоліч. Аналіз дисертаційних праць з мистецтвознавства (спеціальність 17.00.05) за період 1991 – 2010 років	595
Олена Ільчук, Ніна Петрук. Роль мультисенсорного маркетингу у формуванні туристичної привабливості культурних об'єктів Західної України	602
Михайло Бадецький. Сутність, структура та основні функції фізичного виховання студентів в Україні у 90-х роках ХХ – початку ХХІ століття	610

Social and Media Communication

Олена Кір'янова. Роль літніх християнських таборів як соціального комунікатора серед школярів та студенської молоді	618
--	-----

Reviews

Метафори текстових баталій Ігор Ісіченко, архієпископ, <i>Війна барокових метафор. "Камінь" Петра Могили проти "Підзорної труби" Касіяна Саковича</i> , Харків: Акта 2017, 348 с. (Олена Матушек)	626
Художня проза Тараса Шевченка: між Орієнтом та Окцидентом Олександр Боронь, <i>Спадщина Кобзаря Дармограя</i> , Київ: Критика 2017, 496 с. (Ігор Набитович)	629
Педагогічні концепти Івана Франка Володимир Микитюк, <i>Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури)</i> , Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка 2017, 408 с. (Олена Квас)	633
З позицій сучасного франкознавства Степан Хороб, <i>Драма – моя стародавня страсть...</i> (<i>Драматургія і театр Івана Франка</i>), Івано-Франківськ 2016, 268 с. (Роман Козлов)	638
Odrodzenie czy kolaboracja? Uwagi do książki Switłany Maksymenko Світлана Максименко, <i>Український театр у Львові в період німецької окупації (1941 – 1944)</i> , Львів: Львівський університет ім. Івана Франка 2015, 32 с. (Anna Korzeniowska-Bihun)	664

FROM THE POSITION OF MODERN IVAN FRANKO'S STUDIES

Stepan Khorob, *Drama – My Old Passion... (The Dramaturgy and Theatre of Ivan Franko)* [In the Ukrainian language], Ivano-Frankivsk 2016, 268 pp.

З ПОЗИЦІЙ СУЧАСНОГО ФРАНКОЗНАВСТВА

Степан Хороб, *Драма – моя стародавня страсть...* (*Драматургія і театр Івана Франка*), Івано-Франківськ 2016, 268 с.

Abstract: The author of the critique analyzes Stepan Khorob's book containing articles and investigations in literary criticism, critical reviews and critiques, which have a distinctly comparative direction. The reviewer analyzes suggested in the book approaches to the examination of the Ivan Franko's drama in its typological connections with the Western European dramaturgy through the prism of modernistic types of the artistic thinking – neo-romanticism, symbolism and expressionism, revealing thus juxtapositions and differences in the dramaturgic poetics of Ivan Franko and foreign writers.

У рік 160-літнього ювілею Івана Франка з'явилося чимало літературознавчих і театрознавчих праць, відбулося багато наукових конференцій та читацьких обговорень, присвячених художній і науковій творчості великого Каменяра. Серед них гідне місце в поцінуванні унікальної спадщини письменника і громадсько-політичного діяча вчені відводили дослідженню його драматургії і літературно-критичних та театрознавчих розвідок, своєрідно продовжуючи вивчати вже традиційну для франкознавства пробле-

му «естетика театру Івана Франка». Власне, з'ясування її суті та особливостей розвитку дасть можливість проаналізувати як п'єси, так і систему поглядів драматурга на сценічне мистецтво (не лише українське, а й закордонне), до якого він був причетний безпосередньо як автор драм і теоретик та історик театру.

Відтак відрадно, що до розробки проблеми часто вдається професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, знаний сучасний франкознавець Степан Хороб. Упродовж останніх літ він опублікував кілька десятків статей, що так чи інакше дотичні до вузлової теми нинішньої науки про творчість Каменяра: *Драматургія і театр Івана Франка*. Відповідно упорядкувавши їх (за хронологічним принципом), дослідник не так давно видав їх під доволі промовистою назвою з використанням Франкових зізнань *Драма – моя стародавня страсть... (Драматургія і театр Івана Франка)*. Одразу ж варто зазначити, що книга складається з різножанрових статей (здебільшого оглядово-синтезова-

них та проблемно-поетикальних), літературознавчого й театрознавчого спрямування, історико-театрознавчого і теоретико-літературного характеру.

Найперше, що впадає у око при знайомстві з цим ошатним виданням – це те, що не зважаючи на невеликий обсяг, воно дає цілісну картину захоплень його автора. Він любить і знає як драматургічну, так і літературознавчу й театрознавчу творчість Івана Франка, досконало орієнтується в багаточисельних франкознавчих дослідженнях (створених у минулому і теперішньому часі, українськими і закордонними науковцями), виявляючи обширну ерудицію. Врешті, він тонко відчуває глибинні засади Франка-драматурга і Франка-ученого, вловлюючи, здавалося б, найменш помітні його порухи у творенні образів художніх і постулатів наукових. Тому й аналіз його як п'єс, так і досліджень Франка, оцінка певних ідейно-естетичних явищ та процесів Франкового часу завжди пристрасні й вагомі, об'єктивні й виважені.

Водночас ця книжка Степана Хороба – не просто зібрані статті про драматургію і театр Івана Франка, що написані у різний час і оприявлені в різних українських та закордонних виданнях. Це радше його погляд на цілісність всеохопної постаті Івана Франка, на нерозривність драматургічного слова і сценічного мистецтва, на живий їхній рух як колись, так і нині. Це, зрештою, певною мірою творче продовження тих поглядів на драматургію і театр, які автор книги свого часу висловлював у газетних та журнальних публікаціях, а також у цілому ряді своїх окремих праць, приміром, *Українська драматургія у*

вимірах часу, Слово – образ – форма: у пошуках художності, На літературних теренах, Літературно-мистецькі знаки життя, Діялоги у відсвіті слова, Збережені миті тощо.

Як на мене, то книжка *Драма – моя стародавня страсть... (Драматургія і театр Івана Франка)* – цілісна за сюжетом дослідження, створена сучасним франкознавцем із позицій нинішньої науки про творчість Каменяра, з обов'язковим врахуванням актуальних завдань українського літературознавства і театрознавства. Вона хоч і складається із статей різножанрових та різноплянових за своїм характером, однак об'єкт і предмет дослідження тут один – «драматургія і театр Івана Франка», їх генеза, специфіка художнього мислення та поетика, мистецька цілісність п'єс та вистав. Причому драматургія і театрознавчі принципи письменника і сценічного співтворця, що позначилися на розвитку сучасного українського театру.

Однією із перших подано розвідку *Франкові концепції драматизму і конфлікту крізь призму європейської теорії драми*, у якій Степан Хороб через аналіз літературознавчих і театрознавчих праць Івана Франка доводить, що ці вузлові ідейно-естетичні категорії драми як роду літератури і виду мистецтва завжди були в художній та науковій обсервації письменника на першому місці. Навіть більше, вони до певної міри ставали засадничими в його творчій методології – без їх урахування, надто ж без європейських поглядів найновіших теоретиків драми і вистави, він по суті не розглядав жодного більш-менш примітного літературно-мистецького явища того часу не лише в

українській національній культурі, а й у культурі західноєвропейській. «Синтезуючи нині його поняття драматизму та конфлікту, а відтак і різноманітні їх типи, – зауважує дослідник, – можна зробити висновок, що вони у Франковому потрактуванні щораз набували не тільки нових критеріїв, але й нових граней розуміння, себто еволюціонізуючись, весь час поглиблювалися, ставали більш універсальними в його естетиці».

Власне, європейськість поглядів Івана Франка на драматичне мистецтво у франкознавчих студіях сучасного дослідника стають чи не найдомінантнішими та найбільш послідовними. Така позиція професора Степана Хороба доволі мотивована як самою драматургічною та науковою творчістю Каменяра, так і власними літературознавчими й театрознавчими зацікавленнями. Адже відомо, що п'єси Івана Франка належать до помежів'я в українській драматургії і театрі кінця XIX – початку XX століття. З одного боку, в них помітна безсумнівна клясична традиція його попередників та сучасників із українського побутового театру, з іншого – його драматургічна поетика відкривала шлях до «нової драми» з виразним європейським модернізмом у нашому національному письменстві, яка знайшла втілення в соціально-філософському, метафоричному театрі Лесі Українки, символістській драмі Олександра Олеся, експресіоністській та неореалістичній п'єсі Володимира Винниченка і Миколи Куліша (про це, до речі, йдеться в ґрунтовному дослідженні Степана Хороба *Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття. Неоромантизм, символізм, експресіонізм*).

Саме ця відкритість до європейськості, до сприйняття модерності в драматургічній творчості, скажімо, Гергарта Гауптмана, Моріса Метерлінка, Генріка Ібсена, Августа Стріндберґа, Станіслава Виспянського та інших, засвідчують своєрідність творчості Івана Франка й у світовому літературно-сценічному контексті. Тож задля того, аби з'ясувати естетичні засади феномену театру і драматургії Івана Франка, підкреслює Степан Хороб в інших статтях, вміщених у книзі – *Моделі оніричного простору в системі художнього мислення Франка-драматурга, Український і польський драматургічно-сценічний модернізм зламу XIX – XX століть в інтерпретації Івана Франка* – не можна розглядати відокремлено, по-перше, від загальнонаціонального літературно-театрального процесу, а, по-друге, від розвитку західноєвропейської драматургії і сценічного мистецтва. Власне, така настанова дослідника стає основоположною в його новій книзі, спонукаючи водночас нинішніх франкознавців до свіжих підходів в аналізі п'єс та критичного доробку Івана Франка.

Зчаста постульована така позиція Степаном Хоробом у вивченні Франкової драматургічної та літературно-критичної спадщини свідомо обґрунтовується ним сучасними методами типологічного аналізу мистецтва кінця XIX – початку XX століть. Як результат, він приходить до висновку, що постановники та виконавці його творів на сучасній сцені вже не можуть обмежуватися історико-мистецьким тлом тільки української драматургії і театру. Вони завжди повинні мати на увазі, що в «новаторських п'єсах Івана Франка знайш-

ли відображення естетичні явища, типологічно пов'язані з контекстом світової літератури». Вочевидь, не випадково такий Франковий шедевр, як драма *Украдене щастя*, має вже більш як столітню історію постановки, а під впливом нових театральних віянь, зосібна західноєвропейських, вона зазнавала присутніх естетичних змін у режисерському вирішенні, акторському виконанні тощо. У статті *Оновлення сценічних форм і модифікація драматичного конфлікту в драмі Івана Франка "Украдене щастя"* Степан Хороб тонко простежує ці зміни в практиці українських театрів: із поступовим співвідношенням тла дії та основного драматичного конфлікту виконавці йшли від соціально-побутової, мелодраматичної п'єси до високих зразків народно-філософської трагедії, від яскравого явища національного сценічного мистецтва до з'яви світової в європейському театрі (*Украдене щастя* у виконанні Київського театру імени Івана Франка навечно зафільмоване європейською асоціацією театральних діячів як шедевр слов'янського театального мистецтва).

Проаналізувавши цілий шерек вистав театральних колективів (і в такий спосіб ніби реконструювавши їх) від часів Івана Франка і завершуючи нинішніми майстрами сцени, Степан Хороб у зіставленні п'єси та спектаклів *Украдене щастя* робить висновок, що Івана Франка у літературному творі меншою мірою цікавила зовнішня атрибутика сюжету. Він намагався дошукатися спонук, які спричинили трагедію і спробувати зрозуміти, хто винен у нещасті, що спіткало героїв твору. Відтак присутня новація драматурга у роз-

критті основного конфлікту драми полягає у глибокій психологічній мотивації поведінки його головних персонажів – Миколи, Михайла та Анни. Звичайно, годі було чекати від Івана Франка, щоб він у цій ситуації не загострив увагу на тих соціальних чинниках, які спричинили трагедію у п'єсі *Украдене щастя*. Однак, за спостереженнями сучасного дослідника Степана Хороба й аргументованими його доводами, глибокий психологізм твору, суголосний тогочасним європейським тенденціям розвитку театру, став основною заслугою драматурга у піднесенні української драми на новий естетичний щабель, зрештою, у створенні художнього феномену «Театр Івана Франка».

Таку незвичність драми *Украдене щастя* (порівняно з етнографічно-побутовою українською драматургією) з її відмовою від банального протистояння позитивних та негативних героїв національні театральні колективи вловлювали не одразу. Лише з часом вони, вилучивши із п'єси будь-які соціально-ідеологемні натяки, залишили тільки те, що давало можливість говорити про психологічну розірваність усіх трьох дійових осіб, які викликають не осуд, а радше співчуття, оскільки вже у самій назві драми закладена основна концепція ставлення до них Франка. Як писав з цього приводу режисер-постановник *Украденого щастя* Сергій Данченко, його й акторів-виконавців цікавили не вік героїв, не їх соціальна приналежність, не їх становище у суспільстві, а передовсім розірвана, розчакнена свідомість кожного: щастя вкрадено в усіх оцих людей і кожен з них приречений на життєву драму, навіть на трагедію.

Як тут не згадати міркувань самого Івана Франка, який ставив «прокляте питання»: хто винен всьому тому? І сам же пристрасно відповідав: «Винне нещасливе уладження наших родинних обставин, котре не дозволяє легально розірвати зв'язок, уже фактично розірваний, котре насилує любов і серце жінчини і через те скривляє їх, зводить на манівці».

Цікаві спостереження Степана Хороба оприявлені в статтях *Франкова концепція структури драматичного твору й Авторська стратегія художньої цілісності драми в творчості Івана Франка*. У першій з них професор Степан Хороб, на основі аналізу літературознавчих і театрознавчих матеріалів письменника, доводить, що Іван Франко методологічно правильним вважав розгляд різнорівневої структури драми (незважаючи на те, що на той час далі впливовою була ще нормативна теорія драматичного мистецтва) як художньої моделі життя. Відтак зміщення драматичної дії (із зовнішньої на внутрішню структуру), за Франком, ставало потужним чинником новаторства поезики п'єси вже ХХ століття. Така прозорливість поглядів українського драматурга і теоретика драми, зазначає дослідник, з'явилася задовго до того, як структуралізм став засадничо визначальним у системі новітніх методів літературознавчого дослідження, – ще на початку 1890-х років, тоді як праці засновника теорії структуралізму в науковому підході до вивчення мистецтва слова Юрія Лотмана з'явилися на початку ХХ століття.

У другій статті *Авторська стратегія художньої цілісності драми в творчості Івана Франка* Степан Хороб розробляє актуальну для су-

часного театрознавства проблему співвідношення літературного і театрального слова, тобто п'єси та вистави. Побудована здебільшого на цілій серії рецензій (літературних та театральних) Івана Франка, ця стаття вносить ряд поправок щодо розуміння Франком драми як роду літератури і виду мистецтва. Так, можливість театральної реалізації безпосередньо впливає на структуру драматичного твору: його побудова повинна бути такою, щоб його можна репродукувати в театрі відповідно до сценічних умовностей, з доконечним урахуванням часу і простору драматичного дійства. З одного боку, за Іваном Франком, драма і вистава складають театральний твір, а з іншого – природа кожного із видів літературного та сценічного мистецтва, попри їх очевидну спільність, передбачає їх відмінність, що у своїй діалектичній єдності позначаються на сутності цілісності драми. «Текст драми і текст постановки, за положеннями Франка-теоретика, – пише Степан Хороб, – перебувають у складних діалогічних відповідностях і протиставленнях».

Використавши, по суті, майже всі наявні на сьогодні критичні театрознавчі вступи Івана Франка в українській та польській періодиці, Степан Хороб цілком справедливо проектує їх суть у нинішній час, екстраполює важливі положення Франка-критика до сучасних розробок проблеми взаємовідношень драми та вистави. Власне, це й дало йому можливість для стверджень, що літературний текст драматичного твору багатозначніший. Тоді як текст театральної вистави однозначний (наприклад, *Сон князя Святослава*

чи *Украдене щастя* Івана Франка). І вже як висновок поглядів Каменяра на взаємовідносини п'єси та вистави, що їх Степан Хороб раціонально означає у, здавалося б, традиційній формулі: драматург – театр – вистава – глядач, проте присутньо конкретизує. П'єсу Іван Франко усвідомлює як традицію і, водночас, як порушення цієї традиції (згадаймо його прискіпливий аналіз драматичних творів Марка Кропивницького, Івана Карпенка-Карого, Гергарта Гауптмана, Генріка Ібсена, Вільяма Шекспіра та ін.). А в постановці театральній – це вже і та і не та п'єса, однак не інша (знову ж таки згадаймо Франкові невеликі за розміром, але доволі влучні характеристики вистав українських і польських труп, рецензії на які він систематично розміщував на сторінках “Kurjer Lwowski”). Вказуючи на те, що словесний кістяк вистави абстрактний, Іван Франко стверджував, що він аж ніяк не невизначений. Він, такий кістяк п'єси, доволі чітко програмує основні шляхи сприйняття та інтерпретації літературного тексту драми. На основі вивчення багаточисельних рецензій та виступів Івана Франка сучасний дослідник його творчості Степан Хороб робить обґрунтований висновок, що театральна інтерпретація (режисерське трактування, авторське вирішення, сценографічне бачення тощо) є надзвичайно важливою у з'ясуванні художньої цілісності драми й обумовлена вона кількома конкретними чинниками: 1. історична дійсність; 2. нова модель; 3. своєрідність стилю режисера та ігрової палітри актора. Саме такі погляди Івана Франка дають зусебічні пояснення його авторській стратегії художньої цілісно-

сти драми. І стаття про це літературознавця та театрознавця С. Хороба сприймається як справжні наукові одкровення.

Й остання стаття, вміщена в цій книзі, – *Рання драматургія Івана Франка: генеза, особливості розвитку* – розкриває не так особливості художнього й наукового мислення письменника, як появу в його творчому багатоголоссі саме драматичних творів, спонуку драмописання загалом, надто ж у молоді роки – у період навчання спочатку в Дрогобицькій гімназії, а пізніше у Львівському університеті. На відміну від попередніх публікацій, ця стаття написана в історико-літературному ключі. Тому, на перший погляд, може здатися, що її матеріал композиційно не дуже вписується в книжку, бо дещо відірваний від статей оглядово-синтезованих, проблемно-поетикальних. Однак і такий матеріал суттєво доповнює і збагачує важливу проблему сучасного франкознавства «естетика театру Івана Франка», вписуючись до загальної структури рецензованого видання. Звичайно, є в книзі й істини, якоюсь мірою відкриті попередніми дослідниками, але Степан Хороб по-своєму актуалізує їх, зчаста постулюючи тезу про «істини актуальні для кожного покоління літературознавців та театрознавців». Назагал нова наукова праця знаного дослідника української драматургії і театру *Драма – моя стародавня страсть... (Драматургія і театр Івана Франка)* написана з позицій сучасного франкознавства і відкриває нові сторінки у ньому.

Roman Kozlov,

Borys Grinchenko Kyiv University,
Ukraine